

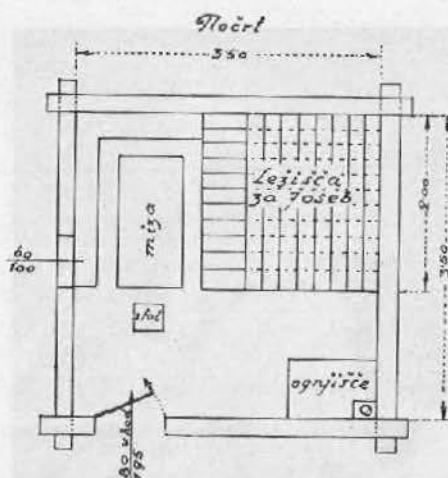
Prizor iz skalaškega filma

Zgodovina skalaškega doma na Voglu

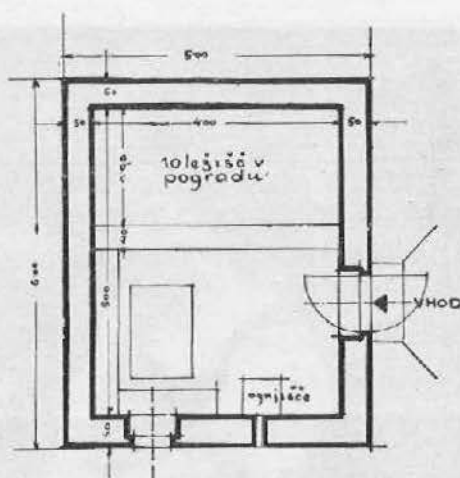
MILAN KHAM

Namen kluba Skale, postaviti si svoje lastno planinsko zavetišče, sega že v prve dneve klubovega obstoja. Pravila, ki jih je sprejela ustanovna skupščina (in so bila odobrena od kr. policijskega ravnateljstva v Ljubljani pod št. 12/149 že leta 1920), so v paragrafu 3 tč. h določala, »da je klubova naloga, sporazumno z drugimi društvi, graditi turistovska zavetišča«. Iz tega sledi, da so se ustanovitelji zavedali, kakšne važnosti in kako velikega pomena za klub je lastno planinsko zavetišče.

Že kmalu po ustanovitvi kluba Skale je takratni odbor zaprosil policijsko ravnateljstvo v Ljubljani s svojo vlogo z dne 30. 4. 1921, naj mu dovoli nabiralno akcijo za zbiranje prostovoljnih denarnih prispevkov, ki naj bi krili stroške skromnega planinskega zavetišča, katerega je klub nameraval graditi v Razorjevi skupini in ga je tudi štel kot zelo potrebnega. Policijsko ravnateljstvo je s svojim aktom št. 610/2 Preds. z dne 10. 5. 1921 prošnjo odklonilo z utemeljitvijo, da je za gradnjo planinskih zavetišč poklicano in upravičeno po svojih pravilih v prvi vrsti Slovensko planinsko društvo. Tako stališče policijskega ravnateljstva je bilo gotovo zgrešeno in bi odbor kluba prav gotovo uspel s svojo pritožbo, če bi jo bil vložil na drugostopno oblast. Odbor ni vrgel puške v koruzo zaradi negativno rešene prošnje, temveč je nadaljeval s pripravljalnimi deli, s trdnim namenom zgraditi čimprej planinsko zavetišče. Odločil se je, da bo koča stala na Kriških podih. Že leta 1922 je podrobne načrte za kočo izdelal ing. Herman del Cott (pred vojno je živel v Avstraliji), ki sicer ni bil član kluba. Najbrže ga je eden izmed takratnih odbornikov naprosil za uslugo, da bi načrt izdelal. Kot je razvidno iz skice št. 1, naj bi bila koča lesena, grajena v sistemu kladnih sten, s streho enokapnico in brez podstrešja.

St. 1

St. 2

Ker koča ni imela podstrešja in torej nobene zračne izolacije, lahko sklepamo, da je bila namenjena za prenočevanje le v poletni sezoni. Zazidanega naj bi bilo 15.21 m² prostora. V povsem enostavni notranjosti enega samega prostora, ki bi imel 12.25 m², naj bi bilo v kotu ob vhodu ognjišče, nasproti vhoda miza s klopjo, v drugem kotu pa v pogradih 7 skupnih ležišč.

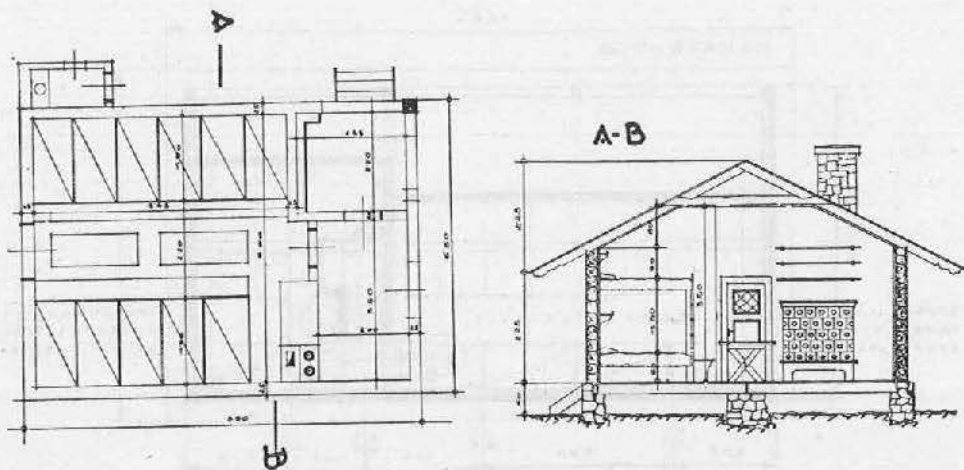
Istočasno s tem načrtom je bil predložen klubu osnutek, ki ga je pripravil član Skale, sedaj že pokojni Janez Rožman. Iz načrta (skica št. 2) je razvidno, da bi bila koča zidana iz kamnja, zidovje bi bilo debelo 0.50 m, zunaj neometano, znotraj pa najbrže opaženo. Koča bi imela dvokapno streho s podstrešjem. Po solidnejši izvedbi sodeč naj bi ta koča služila tudi za prenočevanja v zimi. Zazidanega naj bi bilo 30 m² prostora. Notranjost bi imela 20 m² in bi bila slično urejena kot pri prvem osnutku, le da bi bilo na razpolago 10 skupnih ležišč, prav tako v pogradih.

Nobeden teh načrtov ni bil uresničen. Izkazalo se je, da v območju Razorjeve skupine in Kriških podov tostran tedanje državne meje ni lesa in niti vode, kar je prvi pogoj za gradnjo in vzdrževanje koče. Tudi bližina meje, ki je takrat tako nesrečno delila slovensko zemljo, je bil nadaljnji razlog, da je klub opustil misel graditi kočo v tem delu Julijskih Alp. Pomanjkanje potrebnih denarnih sredstev pa je še posebej sililo klub, da je svoj namen, pridobiti si svoje lastno planinsko zavetišče v nekem drugem delu Alp, preložil na kasnejši čas. Da bi klub vsaj deloma ugodil želji članov za lastnim planinskim zavetiščem, je v zimski sezoni 1922/23 vzel v najem od SPD kočo na Veliki planini.

Klubova dejavnost ni bila usmerjena v to, da bi ustvarjala finančna sredstva, s katerimi bi odbor lahko gradil planinska zavetišča, ker bi klub za dosedaj tega cilja sicer moral vršiti neko donosno gospodarsko dejavnost, s tem pa bi se oddaljil od namena, zaradi katerega je bil ustanovljen. Člani kluba, prežeti z idealizmom alpinističnega udejstvovanja, so si zastavili višje vprašanje: OSVOJITI STENE SLOVENSKIH VRHOV, da jih ne bi osvajal tujec, kot je to močno grozilo tudi po končani prvi svetovni vojni.

Spričo strogega pojmovanja klubovih nalog se je članstvo razvijalo v etičnem in duhovnem pogledu preko ravni povprečnega planinca. Člani so vršili obširno zastavljene naloge z vso predanostjo, brez najmanjših materialnih koristi. Razumljivo je, da se v takem klasičnem okolju klubovega razvoja in delovanja člani niso mogli ukvarjati s pridobivanjem potrebnih finančnih sredstev za postavitev lastnega planinskega zavetišča. Skromni dohodki članarine in prebitki javnih »planinskih, skioptičnih predavanj« v mestu in podeželju, za katera je klubov foto-odsek pripravil potrebne diapozitive, so prvenstveno krili stroške za vzdrževanje in urejanje lastnega klubovega lokala in dopolnjevanje strokovne knjižnice. Klub je izposojal članom le vrvi, dereze in cepine, v pretežni večini pa so člani imeli svojo lastno opremo.

Ta alpinistično-skioptična predavanja so v javnosti vedno bolj utrjevala sloves TK Skale in vedno več je bilo zanimanja zanje. Klub je sčasoma že moral vzeti v

St. 3

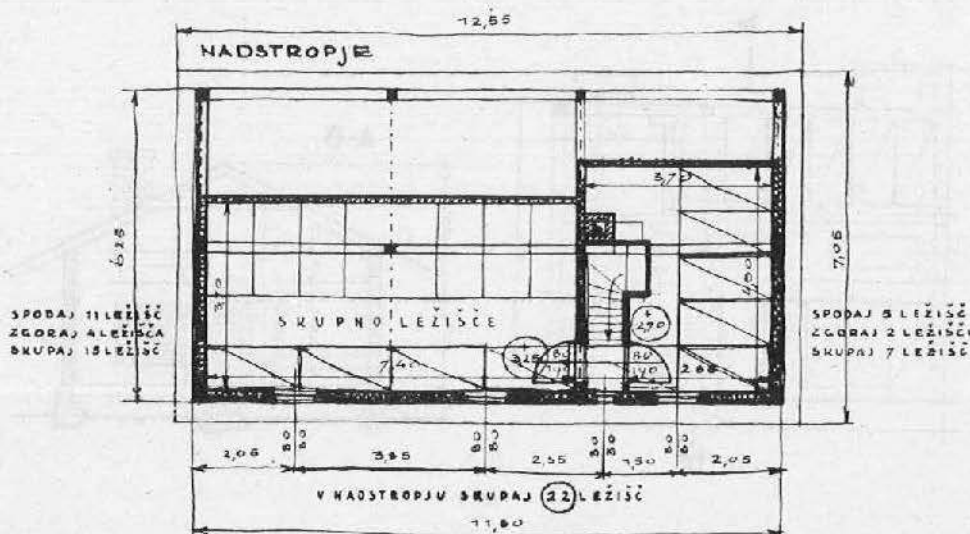
najem za svoja javna predavanja največjo dvorano v Ljubljani, v hotelu Union, ki je imela takrat 800 sedežev in po potrebi tudi 400 stojšč. Z naraščanjem teh prireditvev so počasi naraščali tudi denarni prihranki kluba. Leta 1928 se je klub lotil svoje največje naloge, izdelati prvi slovenski celovečerni film »V kraljestvu Zlatoroga«, od katerega si je klub, poleg glavnega alpinistično vzgojnega in propagandnega namena, nadejal tudi ustvariti potrebna finančna sredstva, ki bi omogočila izvršiti dve glavni nalogi: založiti »Naš alpinizem« in zgraditi lastno planinsko zavetišče.

V letih 1924/26 je klub vzel v najem Hainriharjevo kočo na Spodnjem Voglu, da zadosti potrebam razvoja alpskega smučarstva svojih članov, ki se je v klubu samem prav pomembno uveljavljalo pot pripomoček zimske alpinistike. Kočo, ki je merila v notranjosti le 3×3 m, je klub opremil s preprostimi slamnjačami, odejami, kuhinjsko posodo in priborom. S tem je bilo omogočeno članom kluba obiskovati v takratnem času povsem neznani, toda čudoviti alpsko smučarski svet obširnih planin Zgornjega in Spodnjega Vogla. Čudoviti pogledi z vrha Vogla proti jugu na zeleno Goriško krajino, proti severu pa na celokupno gmoto Julijskih Alp z očakom Triglavom, ta razgled se tudi nudi z robov planine Zgornji Vogel, so vedno znova privlačevali skalaše, predvsem pa predsednika prof. Janka Ravnika.

Že kmalu potem, ko je klub opustil svoj namen, graditi kočo v Razorjevi skupini, je član Skale in mestni stavbenik tov. Pirc pripravil načrt za zimsko zavetišče na planini Vogel. Kot je razvidno iz skice št. 3, bi bila ta koča znatno udobnejša kot koči po prvih osnutkih. Zavzemala bi $59,20 \text{ m}^2$ zazidanega prostora in bi imela v pogradih 22 skupnih ležišč.

Doslej je klub še vedno razmišljal o planinskem zavetišču, ki bi bilo na razpolago le članom kluba in morda tudi po članih vpeljanim gostom. Razdobje v letih 1922 do 1929 je prineslo slovenskemu planinstvu, alpinizmu in smučarstvu velik preobrat. Planinstvo in smučarstvo se je pričelo širiti z neverjetno naglico in zajelo tudi širše ljudske plasti. Slovenski alpinisti so popolnoma osvojili naše Alpe, smučarstvo kot pripomoček zimske alpinistike je pa v svojem ogromnem razvoju postavilo na glavo svoječasná konservativna načela pohajanja v gore pozimi. Vzporedno s tem so seveda postale potrebe naših planinskih zavetišč povsem drugačne, kot so bile pred tem razvojem. Turistovski klub Skala, ki je s svojim delovanjem ogromno pripomogel k temu razvoju (javna planinska in alpinistično skioptična predavanja v mestu in podeželju, 50 km smučarska tekma na Bledu, fotografske in druge razstave itd.), se je zavedal, da planinsko zavetišče v prvotni zamisli ne bi moglo izpolnjevati nalog in potreb, ki so se pokazale z razvojem omenjenih panog.

Med tem se je vedno bolj bližal veliki dogodek: dovršitev skalaškega filma »V kraljestvu Zlatoroga«. S tem pa se je tudi bližalo uresničenje gradnje lastnega planinskega zavetišča. Izbran je bil gradbeni odbor, dolžan pospešiti priprave za gradnjo koče. Med tem je klub tudi spremenil svoj načrt, postaviti kočo na planini Vogel, saj ne bi imela nobenega razgleda. Osvojil je predlog predsednika prof. Janka

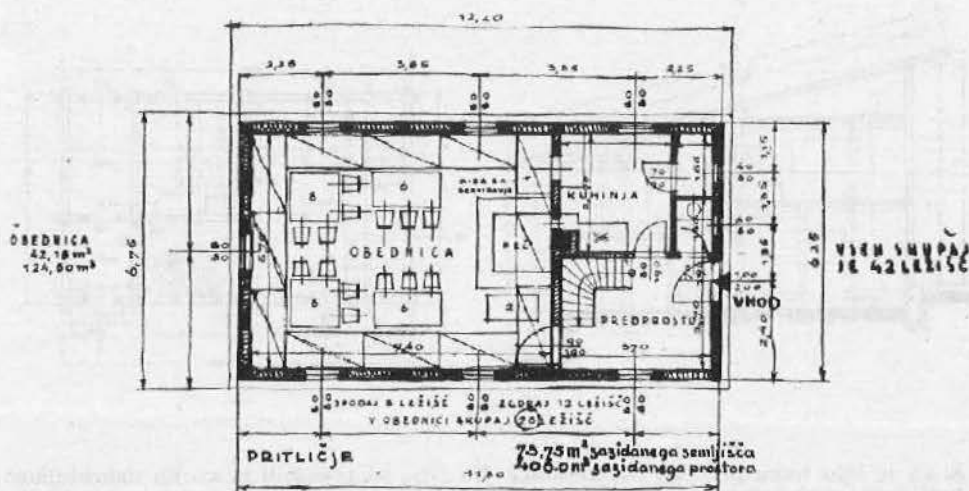
St. 4

Ravnika, postaviti kočo tik pod Storeč vrhom, kota 1595, nad Zgornjim Voglom. Koča bi imela zelo lep razgled na Julijske Alpe, vendar pa ne bi imela razgleda tudi v dolino. Sklicanih je bilo več sestankov, ki so med drugim imeli tudi nalogo določiti, če naj bi koča bila namenjena samo za članstvo ali tudi za javnost. Nekateri člani so bili mišljenja, da TK Skala, kot izrazito alpinistični klub, po svojih nalogah ne bi smel upravljati koče, ki bi bila dostopna tudi javnosti, ker bi taka koča sodila že v vrsto gostinske dejavnosti, klub pa bi se z upravljanjem take koče oddaljil od svojih alpinističnih nalog. Spričo pravilnega razumevanja večine skalašev, da je treba dati razvoju alpskega smučarstva in planinstva še večji razmah in pripraviti kočo, dostopno tudi javnosti, je skupina članstva, ki je zagovarjala, naj bi koča služila le skalašem, ostala v znatni manjšini. Kasnejša dejavnost TK Skale in njegovi uspehi, so dokazali, da upravljanje lastnega planinskega doma, ki je dostopen tudi javnosti, ni niti najmanj kvarno vplivalo na izvrševanje klubovih nalog. V zvezi s sklepom, da naj bo koča dostopna tudi javnosti, je bilo treba pripraviti povsem nove načrte.

Spomladi leta 1929 je bil za gradnjo koče izbran in določen prostor tik pod Storeč vrhom, v neposredni bližini nad studencem, ki je ob razcepu sedanje poti proti Rjavi skali in poti na Zgornji Vogel. Dne 6. aprila istega leta je bila sklenjena in podpisana najemniška pogodba med gospodarskim odborom solastnikov vasi Bohinjska Bistrica skupnega sveta za planino Vogel in klubom Skala, po kateri je klub vzel v najem potrebno zemljišče za gradnjo. Odkup zemljišča bi bil zelo otežkočen in najbrž neizvedljiv, ker so pravila imenovanega gospodarskega odbora določala, da morajo v primeru prodaje potrditi tak sklep vsi solastniki.

V avgustu leta 1930 je član kluba ing. arh. Lado Kham izdelal načrte za kočo pod Storeč vrhom, ki bi bila dostopna tudi javnosti. Koča bi imela, kot kaže skica št. 4, 73,75 m² zazidanega prostora in bi imela v prvem nadstropju 22 skupnih ležišč, v pritličju ležeči jedilnici pa še 20 ležišč. Streha enokapnica bi bila strmo nagnjena proti jugu, okna pa bi bila obrnjena proti razgledu Triglavске skupine.

Ceprav skalaši niso več imeli v najemu Hainriharjeve koče na Spodnjem Voglu, so se vedno znova radi vračali na privlačna visokogorska smučišča obeh planin Vogel. Za prenočevanje so se posluževali nezaklenjenih, skrajno preprostih pastirskih staj z odprtimi ognjišči in listjem za ležišča. Predsednik kluba prof. Janko Ravnik, ki je kot domačin — Bohinjec prednjačil pri obiskovanju Vogla, je vedno znova iskal še lepši položaj za bodočo »skalaško kočo« in ga je pri svojih številnih obhodih, ob skrajnih robovih planine Vogel tudi našel, na strmi Rjavi skali, ki se drzno dviga iznad Bohinjskega jezera. Edinstveni pogled, ki se nudi z Rjave skale in ki istočasno zajema vso obširno Bohinjsko dolino, z vedno zasanjanim Bohinjskim jezerom, s številnimi po dolini raztresenimi vasicami in hišami, na vzhodu s pogledom proti

St. 4

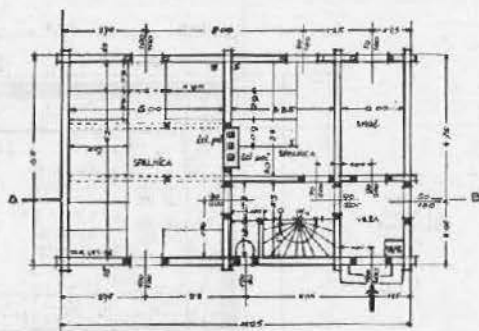
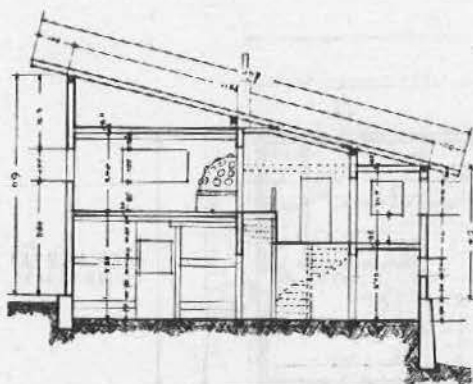
Soteski in na košate gozdove Jelovice in Pokljuke, v ozadju s Karavankami, pred seboj pa z veličastnim pogledom na venec Julijskih Alp in njegovega mogočnega gospodarja Triglava, sodi nedvomno med najlepše razgledne točke slovenske zemlje. Ta edinstveni razgled je nujno narekoval ustvaritev udobnega zavetja, iz katerega bi bilo mogoče, v zavarovanju pred mrazom in burjo, v vsakem letnem času uživati veličastje teh naravnih lepot. Član kluba ing. arh. Herbert Drogenik, ki je prav v tistem času diplomiral, je izdelal načrte, ki so ustrezali novemu položaju koče in zahtevam tega edinstvenega razgleda. Zato je namestil jedilnico v prvo nadstropje, ki je s svojimi širokimi okni proti severu, zapadu in vzhodu nudila izza mize pri peči razgled, kot ga nima nobena koč, tudi ne zunaj meja naše domovine. Odbor Turistovskega kluba Skale je končnoveljavno začel graditi lastno planinsko zavetišče na Rjavi skali, kot ga prikazuje skica št. 5.

Prirodna koničasta kopa na Rjavi skali je zaznamovala mejo med svetom »Kranjskega verskega sklada«, ki je padal po strmih robovih proti jezeru, in svetom »Gospodarskega odbora solastnikov vasi Bohinjska Bistrica skupnega sveta za planino Vogel«, s katerim je bila, kot zgoraj rečeno, že napravljena pogodba dne 6. aprila 1929. S Sumsko upravo, kot upraviteljico »Kranjskega verskega sklada«, je bil podpisan reverz dne 10. oktobra 1932, po katerem je bilo dovoljeno, da sme TK Skala postaviti ob mejnem kamnu 18 svojo koč. Skalaški dom je bil torej zgrajen na zemljišču dveh lastnikov.

V avgustu leta 1931 je bila krstna predstava skalaškega filma »V kraljestvu Zlatoroga«, ki je poleg velikega moralnega uspeha prinesel klubu znatna finančna sredstva. Ta sredstva, čeprav za izvedbo obeh glavnih načrtov Skale še nezadostna, so vendar ustvarjala pogoje za pričetek gradnje večje stavbe, kot jo kaže načrt ing. Drogenika.

V februarju 1933 so na robu Vogla proti Žagarjevemu grabnu padla zadnja debela bruna, namenjena za gradnjo skalaške koče. Koničasto kopo na Rjavi skali, ki je dajala prostora le tesno za štiri ljudi, je bilo treba prej izravnati in urediti. Močne detonacije razstreljevanja so se razlegale po tihi Bohinjski dolini in znižale prvotno 1544 m visoko koto za 4 metre. Ko je sneg visoko v hribu že skopnel in so prišli veseli planšarji s svojo živino na planino, se je pričela dvigati na stmi Rjavi skali ponosna stavba. Drzna gradnja je sprožila pri domačinih mnogo črnogledih opazk. Trdi in zaradi stalne borbe z naravo previdni Bohinjci so majali z glavo in napovedovali, da bo prvi zimski vihar odnesel »bajto« v dolino.

Ing. Herbert Drogenik je od prvega začetka nadzoroval stavbena dela. V preprosti lopi, zbiti iz pripravljenega gradbenega materiala, je imel v enem delu skromno bivališče in tehnično pisarno, drugi del pa je služil za shranjevanje orodja in cementa ter za prenočevanje delavcev. Skalaši so ob nedeljah prihajali k Rjavi skali ogledovat napredovanje gradnje, obenem so se pa optrti v dolini z materialom,

Sl. 5

ki ga je bilo treba prenesti na gradbišče. Na cilju so potegnili iz svojih nahrbtnikov tudi nekaj priboljškov za gradbenega vodjo, skalašice pa so pripravile skupno kosilo ter počistile in pospravile skromno Drogenikovo bivališče. Posebno dobrodošel je bil obisk skalašev tisto nedeljo, ko so bili prejšnji dan dovršeni cementni temelji v opažu in jih je bilo treba zaradi vročega dne večkrat oblivati. Delavci so ob nedeljah odhajali domov, zato so skalaši prav pridno nosili vodo iz studenca, ki je bil oddaljen 20 minut.

Gradnja je napredovala iz dneva v dan in kmalu so Skalaši prišli do zaključka, da njihova ponosna stavba na Rjavi skali ne bo imela značaja koče in da bi jo upravičeno lahko imenovali »dom«. Vsi so enoglasno predlagali, da naj bi dom imenovali po klubovem predsedniku prof. Janku Ravniku, ki si je pridobil nepreglednih zaslug za razvoj in uspehe TK Skale. Prof. Janko Ravnik je v svoji priznani skromnosti odklonil to počastitev in je na njegovo izrecno željo bila nova stavba imenovana »Skalaški dom«.

Vzporedno z napredovanjem gradnje na Rjavi skali so skalaši v Ljubljani pridno pripravljali potrebni inventar. Organizirana je bila nabiralna akcija pri raznih tovarnah in podjetjih, ki je tako odlično uspela, da je bil kmalu zbran ves potreben inventar, razen posteljnih mrež in odevi, ki jih je klub naročil pri najnižjem ponudniku. Skalašice so pridno robile perilo in ga z vezanjem opremljale z značko TKS. Kot je običajno pri vseh gradnjah so tudi pri skalaškem domu obrtniki močno zavlekli prevzeto delo. Stavba bi morala biti dograjena do 8. septembra in pripravljena vsaj v toliko, da bi bilo mogoče za ta dan objaviti otvoritev. Dom pa je bil komaj pokrit, znotraj na surovo opažen in vstavljena so bila okna s šipami. Kljub vsemu ni odbor odstopil od svojega sklepa, da ne bi 8. septembra vsaj za svoje člane otvoril doma. Ta sklep je bil potreben predvsem zaradi tega, da bi obrtniki pospešili svoja dela in bi nosači prinesli ves v dolini pripravljeni inventar na Vogel, ker bi se sicer lahko zgodilo, da bi se zaradi zavlačevanja dela zavlekel tudi prenos inventarja v pozno jesen, ko bi sneg močno oviral in podražil nošnjo. Dne 8. septembra so se skalaši v velikem številu zbrali na Voglu. Dva dni prej sta prišla na Vogel dva člana in pripravila vse potrebno, da je bilo vsaj prvo nadstropje za silo urejeno in je bilo mogoče prenočiti in prehraniti številne skalaše. Dež, ki je lil vso noč, ko so skalaši prihajali iz doline, ni zmanjšal dobre volje članov, ki so presrečni prvič prenočevali pod streho lastnega Skalaškega doma. Naslednji dan so se vlekle goste mogle in zastirale toliko zaželeni razgled. Tik pred odhodom skalašev v dolino so se proti Triglavu in v dolini razpršile megle, odprl se je razgled v vsem svojem veličastju, vse težave premočenih udov minule noči so bile pozabljene.

Jeseni so bila končana vsa dela in je dom bil pripravljen, da sprejme v zimski sezoni 1933/34 svoje prve goste. Izredno lepo število obiska je klub zabeležil že v prvih mesecih. Medtem so divjali zimski viharji okoli doma, ki je na ta način prestal svoj ognjeni krst in dokazal Bohinjcem, da trdno stoji na Rjavi skali visoko nad dolino in prijazno vabi v svojo privlačno domačnost.

Skalaški dom je tudi že v zgodnjem poletju sprejemal svoje goste, čeprav še ni bil uradno odprt za javnost. Odbor Skale se je zavedal, da pritiče Skalaškemu domu slovesna otvoritev in je za to določil nedeljo dne 19. avgusta 1934. Na predvečer se je

zbralo veliko število skalašev in planincev v domu. Ko se je zmračilo, je dom zažarel v bengaličnem ognju, ki so ga napovedali časopisi v zvezi s slovesno otvoritvijo doma. Mnogo gostov iz Bleda in iz raznih krajev Slovenije, predvsem pa vsi domačini so se zbrali v dolini, da bi bili navzoči enkratni iluminaciji Bohinja z Rjave skale. Ognjemet tisočerihi zvezd se je razpršil visoko nad dolino, dom je zažarel v rdečem, zelenem in modrem siju. Nepozabna in pravljica je bila veličastna slika raznobarvno osvetljenega strmega pobočja Rjave skale. Na Pršivcu, Vogarju, Rudnici in še na drugih višinah so zažareli kresovi, ki so prinašali tople pozdrave sedaj Skalaškemu domu že prijaznih Bohinjcev.

Naslednji dan je prof. Janko Ravnik, ki je bil nekaj prej izvoljen za častnega predsednika TK Skale, spregovoril namesto zadržanega, takratnega predsednika dr. Mirka Kajzelja. Pozdravil je številne predstavnike oblasti, predstavnike planinskih in športnih organizacij, skalaških podružnic, vse navzoče skalaše, planince in goste, ki so prišli v izredno velikem številu k tej slovesnosti. Ta lepi skalaški praznik je ostal vsem navzočim v trajnem spominu.

Kratka je bila življenjska doba Skalaškega doma na Voglu, ki so si ga člani dolgo vrsto let tako iskreno želeli, ga pripravljali in gradili v neizmerni ljubezni, idealizmu in požrtvovalnosti ter ga negovali kot svoje lastno domovanje. Dne 27. junija 1943, ko se je zmračilo, so zažareli na Rjavi skali ognjeni zubli — Skalaški dom je postal žrtev odpora proti okupatorju.

društvene novice

PLANINCI OB ŽICI ...

... ne kje na zavarovani plezalni poti v naših gorah! Tokrat je beseda o tekmovalnem pohodu in partizanskem maršu »ob žici okupirane Ljubljane«, ki sta zbrala letos (7. 5. 1961) na startu 36 »planinskih« ekip posameznih enot naše organizacije. Kljub dvomljivemu vremenu, ki je še zjutraj kazalo na dež in se je popravilo šele med maršem. (Številni posamezni člani in članice, mladinci in mladinke še prej pa pionirji in pionirke planinskih društev so sodelovali v ekipah drugih organizacij).

Dve planinski ekipi (ena mladinska) sta nastopili v tekmovalnem pohodu ženskih ekip, dve ekipi (ena mladinska) v tekmovalnem pohodu moških ekip, vse ostale pa v partizanskem maršu, kar je nekam značilno za planince, katerim ne »leži« toliko tek(mov)anje kakor (čeprav malo hitrejši) marš.

Ziv dokaz temu sta bili med drugimi ekipa UO PZS, ki je letos ponovno »startala« in prehodila 15 km dolgo pot v 2 1/4 ure, posebej pa ekipa »sedemdesetletnikov« PD Ljubljana-matica, ki je potrebovala za isto pot samo nekaj več časa, čeprav so njeni člani sešteli skupaj 354 let častitljive starosti ali bolje povedano prave planinske mladostnosti in so potrdili s svojo člostjo pravilnost misli »starega« alpinista Franca Nieberla o

najbolj izraziti značilnosti gora, ki ne dovolijo, da bi se njihovi častilci postarali.

To velja toliko bolj za letošnjo izrazito dolinsko pot, ko so obujali planinci zlasti na blatnih stezah za Glinščico spomine na lanski marš čez Golovec, na katerega pobočjih so puščali za seboj precej.

Planinci ob žici ... Od leve proti desni: dr. Miha Potočnik, Tone Bučar, Mirko Fetiš, Zvojin Prosenc, Stanko Hribar